

UOT: 336.02:336.6, 338.43

KƏND TƏSƏRRÜFATININ MALİYYƏ TƏMİNATININ YAXŞILAŞDIRILMASI İSTİQAMƏTLƏRİ

Müşfiq Mahal oğlu Tükanov

Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzinin dissertantı

e-mail: mushviq.tukanov@bk.ru

Xülasə

Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi bu sahənin fəaliyyətinin maliyyə təminatının gücləndirilməsi ilə sıx bağlıdır. Məqalədə aqrar sahənin maliyyə təminatının əsas mənbələri göstərilir, habelə maliyyə təminatının yaxşılaşdırılması məsələlərinə baxılır. Müasir şəraitdə kənd təsərrüfatının maliyyə təminatında dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin rolu və həmin vəsaitlərin istifadəsinin əsas istiqamətləri təhlil olunur. Bununla yanaşı, Sahibkarlığın İnkişafı Fondu (SİF) tərəfindən kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı üzrə verilən güzəştli kreditlərin dinamikası araşdırılmış, aqrar istehsalçıların kredit vəsaitlərinə əlyetərliyinin yüksəldilməsi imkanları açıqlanmışdır.

Məqalədə, həmçinin kənd təsərrüfatının inkişafının investisiya amilinə baxılmış və bu sahənin investisiya cəlbəediciliyinin artırılmasının vacibliyi göstərilmişdir.

Açar sözlər: *kənd təsərrüfatı, maliyyə, maliyyə təminatı, maliyyəyə çıxış, subsidiya, investisiya, maliyyəyə çıxışın təkmilləşdirilməsi.*

Giriş

Kənd təsərrüfatı milli iqtisadiyyatın strateji əhəmiyyət kəsb edən sahələrindəndir. Kənd təsərrüfatının inkişaf səviyyəsindən ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi bilavasitə asılıdır və həm də kənd rayonlarında yaşayan insanların məşğulluq problemlərinin həllində bu sahənin önəmli rolu vardır. Ərzaq bolluğunun yaradılmasında, mühüm ərzaq məhsulları ilə özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsində, kənd təsərrüfatı sahəsinin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında səmərəli və işlək maliyyə mexanizmlərinin olması vacibdir.

Bu istiqamətdə mövcud olan problemlərə azərbaycanlı və xarici ölkə tədqiqatçılarından E.A. Quliyev, B.X. Ataşov, T.M. Nağıbəyli, F.V. Rüstəmov, Ə. Dadaşov, N. Qasımova, D.İ. Fayzraxmanov, A.D. Xayrulina, L.F. Xazeyev, L.V. Popova, T.N. Buqayeva, A.C. Nəsimov, S.S. Ağayev, Ü.Ş. Məmmədova və digərlərinin əsərlərində baxılmışdır. Bunlarla belə, müasir dövrün çağırışlarına uyğun olaraq Azərbaycanda kənd təsərrüfatı müəssisələrinin maliyyəyə təminatının

daha səmərəli mexanizmlərinin işlənməsi zərurəti vardır və bu sahədə tədqiqatların dərinləşdirilməsi vacibdir.

Məqalədə Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsinin maliyyəyə çıxış mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və tənzimlənməsi istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi məqsədi qarşıya qoyulmuşdur.

Məqalənin hazırlanmasında analiz, sintez, müqayisə və ümumiləşdirmə kimi iqtisadi metodlardan istifadəyə üstünlük verilmişdir. Baxılan problemlər üzrə müxtəlif tədqiqatçıların fikirləri və elmi müddəaları nəzərə alınmış və müəllif mövqeyi bildirilmişdir.

Kənd təsərrüfatının maliyyə təminatının əsas mənbələri

Müasir dövrdə kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsində və onun səmərəliliyinin artırılmasında maliyyə təminatına dövlət dəstəyi obyektiv zərurət kimi çıxış edir. Kənd təsərrüfatının davamlı inkişafı üçün maliyyə bazasının yaradılması sahəyə dövlət dəstəyinin əsas məqsədlərindən biri olaraq qalır. Kənd təsərrüfatı istehsalında cari fəaliyyəti maliyyə resursları ilə təmin etmək, yeni texnologiyaların tətbiqi, mövcud risklərin sığortalıması, infrastrukturun inkişafı və s. üçün xeyli vəsait tələb olunur. Kənd təsərrüfatının maliyyə təminatı bu sahədə təkrar istehsal prosesinin tələbatının vaxtında ödənilməsinə yönəldilmiş, dövlət orqanları və bazar strukturları tərəfindən toplanmış maliyyə vəsaitləri hesabına həyata keçirilir. Kənd təsərrüfatının inkişafını səmərəli maliyyə mexanizmi olmadan təsəvvür etmək çətindir və buna görə də maliyyə tənzimlənməsi kənd təsərrüfatının dövlət tənzimlənməsi sisteminin tərkib hissələrindən biri kimi çıxış edir [1, s. 21].

Kənd təsərrüfatı istehsalının əsas xüsusiyyətlərinə bir qayda olaraq təqvim və maliyyə ili ərzində pul və maddi resurslardan qeyri-bərabər istifadəyə səbəb olan fəaliyyətin mövsümi xarakteri daxildir. İstehsal dövrünün müddəti şübhəsiz ki, vəsaitlərin geri qaytarılma müddətinə və onların dövrliyinə təsir göstərir. Təbii-iqlim şəraitindən asılılıq çox vaxt məhsulun maya dəyərinin artmasına səbəb olan bir sıra profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edir.

Kənd təsərrüfatı istehsalında maliyyə mənbələri şərti olaraq iki qrupa bölünür: daxili və xarici. Müəssisələrin müstəqil şəkildə formalaşdırdıqları vəsaitlər təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrindən, əmlakın satışından və s. əldə edilən gəlirlərdir. Beləliklə, özünümaliyyələşdirmə daxili mənbələrə, yəni istehsalın inkişafına ayrılan mənfəətin bir hissəsinə, amortizasiyaya, təsərrüfatdan əldə edilən gəlirlərə aiddir. Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin daxili maliyyə mənbələrindən istifadə imkanlarını nəzərə alaraq deyə bilərik ki, bu yönümdə aqrar sektorda formalaşan vəziyyət çox vaxt kifayət qədər problemli olur. Bir sıra hallarda kənd təsərrüfatı müəssisələri kifayət qədər gəlir əldə etmir və buna görə kənardan maliyyə resurslarının cəlb edilməsinə təcili ehtiyac yaranır [2].

Xarici mənbələr də öz növbəsində iki qrupa bölünür: borcla maliyyələşdirmə və əvəzsiz maliyyələşdirmə. Borcla maliyyələşdirməyə müəyyən bir investisiya növünə yönəlmiş məqsədli dövlət krediti, uzunmüddətli bank kreditləri və digər kredit resursları, əvəzsiz maliyyələşdirməyə isə qrantlar, geri qaytarılmayan maliyyə yardımları daxildir. Bunlarla belə, hazırda kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıların kreditlə təminatının yaxşılaşdırılmasında yeni konsepsiyalara ehtiyac vardır [3, s. 99]. Xarici mənbələrdən biri də büdcə maliyyələşdirilməsidir. Bu kateqoriyaya adətən kənd təsərrüfatı sahəsinə qaytarılan və ya geri qaytarılmayan əsaslarla verilən vəsaitlər aid edilir.

Bir çox hallarda kənd təsərrüfatı sahəsində istehsalçıların kifayət qədər gəlir əldə edə bilmədiyi bir vəziyyət yaranır. Belə bir vəziyyətdə kənd təsərrüfatına maliyyə dəstəyi məsələsi xüsusilə

əhəmiyyətlidir. Təsərrüfat fəaliyyətinin özünümaliyyələşdirməsinin əhəmiyyətli olmasına baxmayaraq bu, birmənalı olaraq bütün tələbləri ödəmək üçün kifayət etmir. Toplanmış və mövcud təcrübə göstərir ki, kənd təsərrüfatında genişləndirilmiş təkrar istehsalın həyata keçirilməsi üçün cəlb edilmiş maliyyə resurslarından daha çox istifadə edilir ki, onların arasında dövlət dəstəyi mühüm yer tutur. Kənd təsərrüfatı biznesi müəyyən səciyyəvi xüsusiyyətlərə malik olduğundan iqtisadiyyatın bu sektorunda yığım alətlərindən və maliyyə resurslarından istifadəyə xüsusi ehtiyac duyulur.

Büdcə vasitəsilə dövlət kənd təsərrüfatının maliyyə vəziyyətinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Dövlət büdcə xərcləri hesabına kənd təsərrüfatı sahəsində sabitləşdirici maliyyə siyasəti apararaq bu sahədə maliyyə resurslarının səmərəli formalaşdırılmasına şərait yaratmalıdır. Təcrübədə büdcə xərclərinin aşağıdakı istiqamətlər üzrə istifadəsi öz səmərəliliyini göstərməkdədir:

1. Kənd təsərrüfatı istehsalçılarına mineral gübrələrin alınması ilə bağlı xərclərin bir hissəsinin subsidiyalar hesabına ödənilməsi;
2. Modern kənd təsərrüfatı maşın və avadanlıqlarına, texnoloji yenilənməyə subsidiyaların verilməsi;
3. Kənd təsərrüfatının inkişafının aşağı səviyyədə olduğu bölgələrdə heyvandarlıq məhsulları üçün subsidiyaların verilməsi və yem istehsalında belə maliyyələşdirmənin genişləndirilməsi.

Birbaşa dövlət büdcəsindən subsidiyalar kənd təsərrüfatı sahəsinin maliyyə resurslarının mənbələrindən biridir. Kənd təsərrüfatının inkişaf etdiyi qabaqcıl ölkələrin təcrübəsində bu sahədə istehsalçıların maddi-texniki təminatı üçün dövlət tərəfindən verilən subsidiyalar böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bundan əlavə, ərzaq bazarının tələbatına uyğun olaraq kənd təsərrüfatı istehsalının ixtisaslaşması və strukturunun yenidən qurulmasına dövlət yardım göstərir [4, s. 176].

Subsidiyalar sayəsində investorlar kənd təsərrüfatının inkişafı üçün prioritet sahələrə, yəni üzümçülük və şərabçılıq, bağçılıq, istixana komplekslərinin, meyvə və tərəvəz anbarlarının, iri logistik mərkəzlərin yaradılmasına, emal sənayesinin tikintisi və modernləşdirilməsinə, müasir yüksək məhsuldar maşın və avadanlıqların alınmasına fəal şəkildə investisiya qoyurlar. Subsidiyalaşdırma əsasında istifadə olunmamış pay torpaqlarının təsərrüfat dövrüyyəsinə cəlb edilməsi mümkün olmuşdur. Bu səbəbdən əkin sahələrinin strukturu xeyli dəyişmiş və təsərrüfat dövrüyyəsində olan həcmi artmışdır. Həvəsləndirici tədbirlər hesabına əkin sahələrinin böyüdülməsi nəticəsində kənd təsərrüfatı istehsalı əvvəlki illərlə müqayisədə xeyli dərəcədə artmışdır [5, s. 262]. Son illər dövlətin maliyyə siyasətində kənd istehsalçıları arasında maliyyə resursları çatışmazlığının azaldılmasına yönəlmiş müsbət dəyişikliklər müşahidə olunur.

Qeyd edək ki, sosial-iqtisadi proseslərin qloballaşması şəraitində kənd təsərrüfatına dövlət maliyyə dəstəyi gücləndirilmədən nə yerli kənd təsərrüfatı istehsalının səmərəliliyini, nə də rəqabət qabiliyyətini artırmaq mümkün deyildir.

Kənd təsərrüfatında istehsal və sosial infrastrukturların inkişafı üçün büdcə vəsaitləri ilə yanaşı bütün növ investisiyaları cəlb etmək lazımdır. Ölkədə investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması, kənd təsərrüfatına investisiyaların cəlb edilməsi, bu sahəyə investisiya qoyan təşkilatlar üçün əlverişli kredit və vergi şəraitinin yaradılması lazımdır [6, s. 110].

Kənd təsərrüfatı sahəsinin uğurlu fəaliyyətinin ən mühüm komponenti uzunmüddətli və etibarlı investorların olmasıdır. Bunun üçün kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşu şərtləri cəlbedici və şəffaf olmalıdır. Kənd təsərrüfatı əhəmiyyətli dövlət investisiyaları olmadan uğurla inkişaf edə bilməz.

Kənd təsərrüfatında investisiya fəaliyyətinin tənzimlənməsində dövlət siyasətinin iki əsas istiqamətini fərqləndirirlər: investisiya üçün əlverişli şəraitin yaradılması və investisiya fəaliyyətində dövlətin birbaşa iştirakı [8, s. 22-23]. Kənd təsərrüfatının investisiya cəlbediciliyinin azalması ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinə təhdiddir. Kənd təsərrüfatı istehsalı sahəsində bu cür riskləri azaltmağa sektorlararası əlaqələrin optimallaşdırılması da kömək edə bilər [9].

Kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşu üçün ümumi əlverişli şəraitin yaradılması investorların hüquqi müdafiəsi məqsədilə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, kənd təsərrüfatı üçün investisiya mənbələrinin artırılması məqsədilə investorlara güzəştlərin və üstünlüklərin verilməsi, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı, saxlanması, emalı və satışına investisiyaların təşviqi, xarici investisiyaların cəlb edilməsi məqsədilə birgə müəssisələrin sayının artırılmasının stimullaşdırılması ilə bağlıdır.

Hazırda kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşu probleminin həlli yollarından biri kimi lizinq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirilir. Lizinq Azərbaycanda uzun müddətdir ki, təsərrüfat subyektləri tərəfindən maşın və avadanlıqların alınmasının maliyyələşdirilməsi forması kimi istifadə olunur. Burada bir məsələyə diqqəti yönəltmək istərdik: dünya təcrübəsində lizinq verənlər bu bazar segmentində tələbi təhlil edir və yeni bazar boşluqlarının tapılmasından, yeni lizinq məhsullarının işlənilib hazırlanmasından, həmçinin əlavə xidmətlərin çeşidi və dəyəri baxımından məhsulların fərqləndirilməsindən ibarət yeni rəqəbat üstünlüklərini müəyyənləşdirirlər [10, s. 281].

Bundan əlavə, kənd təsərrüfatı sahəsində mühüm maliyyələşmə mənbələrindən biri də kreditləşmədir. Kənd təsərrüfatında kredit münasibətlərinə ehtiyacın yaranmasına səbəb müəssisələrə pul axınının onun istifadəsi vaxtı ilə üst-üstə düşməməsi ilə bağlıdır. Elə hallar olur ki, müəssisələrin bəziləri məhsul satışından sonra müvəqqəti olaraq sərbəst vəsaitlər yaradır, bəziləri isə istehsalın fasiləsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə müəyyən müddətə əlavə vəsait cəlb etmək zərurəti hiss edirlər.

Kənd təsərrüfatının maliyyə təminatının yaxşılaşdırılması

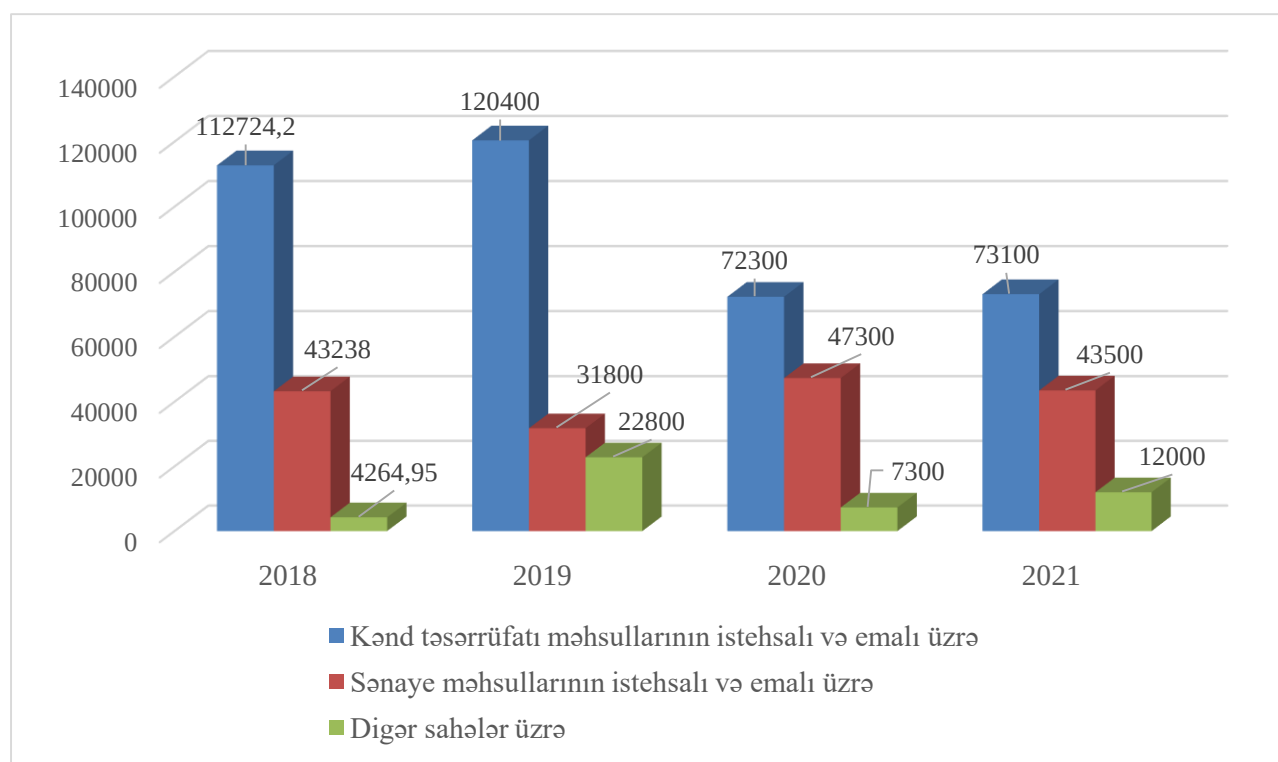
Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi ilə bağlı strateji hədəflər ölkə Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə öz əksini tapmışdır [11]. Bu strateji sənəddə qarşıya qoyulmuş vəzifələrin reallaşdırılması üçün işlək maliyyə mexanizmləri tələb olunur. Dövlət tərəfindən bununla bağlı davamlı tədbirlər görülür, o cümlədən aqrolizinq mexanizmi vasitəsilə əlavə maliyyə imkanları formalaşdırılır.

Eyni zamanda, görülən tədbirlərə baxmayaraq ölkəmizin kənd təsərrüfatında istehsalçılar bir sıra səbəblərdən maliyyə resurslarının çatışmazlığı ilə üzləşirlər. Odur ki, bu sahədə fəaliyyət göstərənlər kredit cəlb etmək məcburiyyətindədirlər [12, s. 112]. Kənd təsərrüfatı kreditləşməsinin özəlliyi mövsümi xərclərlə əlaqədə olur. Müasir şəraitdə istehsalçıların gəlir səviyyəsi aşağı olduğundan və girov təmin edə bilmədiklərindən bank qurumları kənd təsərrüfatına kredit verməkdə

maraqlı deyillər. Kənd təsərrüfatı sahəsinin fəaliyyətini gücləndirmək və dayanıqlılığını gücləndirmək üçün isə bank kreditləşdirmə sistemini təkmilləşdirmək lazımdır [13, s. 45].

Hazırda ölkəmizdə kənd təsərrüfatının maliyyə təminatında bu sahədə məhsulların istehsalı və emalı üzrə Biznesin İnkişafı Fondu tərəfindən ayrılan güzəştli kreditlər əhəmiyyətli rola malikdir. Aşağıdakı diaqramın məlumatlarından göründüyü kimi Fond tərəfindən qeyd edilən istiqamət üzrə ayrılan kreditlərin məbləği digər sahələri üstələyir.

Diaqram. Sahibkarlığın İnkişafı Fondu tərəfindən güzəştli kreditlərin iqtisadiyyatın sahələri üzrə bölgüsü, min manat

Mənbə: Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun məlumat bazası əsasında müəllif tərəfindən tərtib olunmuşdur. <http://edf.gov.az/az/content/22>

COVID-19 pandemiyasının yayılması səbəbindən kənd təsərrüfatı istehsalçılarına ayrılan güzəştli kreditlərin həcmi əvvəlki illərlə müqayisədə xeyli azalmışdır. Məsələn, 2020-ci ildə bu azalma 2019-cu illə müqayisədə 48100,0 min manat və yaxud 66,5% təşkil etmişdir.

Kommersiya bankları tərəfindən yüksək faizlərin tələb edilməsi ilə bağlı bu qurumların kənd təsərrüfatını kreditləşdirmələrində çətinliklər yaranır. Bununla yanaşı kənd təsərrüfatına bütün mənbələr üzrə ayrılan kreditlərin artmasının əsas səbəblərindən biri kreditlər üzrə zəmanət sisteminin təkmilləşdirilməsidir.

Kənd təsərrüfatı sahəsində mövcud bazar vəziyyəti istehsal prosesinin innovativ əsaslarla həyata keçirilməsi, o cümlədən müxtəlif sahələrdə istehsal fəaliyyətində ən son nailiyyətlərin tətbiqi üçün keyfiyyətə yeni tələblər qoyur. Amma bunun üçün etibarlı, eyni zamanda işlək mexanizmlərə malik maliyyə təminatı vasitələri olmalıdır. Bu sahədə istiqamətlər üzrə həyata keçirilməsi məqsəduyğun hesab edilən tədbirlər aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl. Kənd təsərrüfatına dövlət maliyyə dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətləri

Maliyyə dəstəyi istiqaməti	Dövlət maliyyə dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsinə dair tövsiyələr
Subsidiyalasdırma	Müxtəlif ərazilər (regionlar) üçün büdcə dəstəyinin həcmnin müəyyən edilməsinə differensial yanaşma. Əlverişsiz şəraitdə işləyən kənd təsərrüfatı istehsalçıların ayrılması.
Kredit verilməsi	Zəmanətli kredit sxemlərindən istifadə. İpoteka kreditləşməsinin inkişafı. Lizinqin inkişafı.
Sığorta	Sığorta xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi və təkrarsığorta sisteminin yaradılması.
Qiymətlərin tənzimlənməsi	Kənd təsərrüfatı istehsalçıları tərəfindən satılan məhsullara minimum zəmanətli qiymətlər sisteminin tətbiqi.
Vergitutma	Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən damazlıq və kənd təsərrüfatı məhsullarının idxalı zamanı ƏDV-dən azad edilmə prosedurlarının təkmilləşdirilməsi. Kənd təsərrüfatında investisiya fəaliyyətinin stimullaşdırılması.

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Nəticə

Kənd təsərrüfatı sahəsinin maliyyəyə çıxışı ilə bağlı problemlərin daha səmərəli həlli yollarının müəyyənəndirilməsi zəruridir. Nəzərə alınmalıdır ki, maliyyəyə təminatının yaxşılaşdırılması hesabına kənd təsərrüfatı istehsalının yüksək rentabelliği təmin oluna bilər. Bu da müvafiq olaraq kənd təsərrüfatı sahəsində fəaliyyət göstərən subyektlərin rəqabət qabiliyyətinin artmasına səbəb olur.

Aqrar sahədə maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi vacibdir. İlk növbədə kənd təsərrüfatı sahəsində əlverişli kreditləşdirmə şəraiti yaradılması və bankların bu istiqamətdə fəallığının artırılmasının stimullaşdırılması məqsədəuyğundur. Nəticədə kənd təsərrüfatı istehsalçıların bank kreditlərinə əlverişliliyinə yol açılmış olacaqdır. Kənd təsərrüfatı sahəsində sahibkarların kredit almaq imkanlarını genişləndirən müəyyən qurumların, məsələn, kənd təsərrüfatı krediti istehlak kooperativlərinin, qarşılıqlı yardım fondlarının və s. rolunun artırılması da məqsədəuyğundur.

Qeyd edilənlərlə yanaşı kənd təsərrüfatı sahəsinin investisiya cəlbəediciliyinin artırılması istiqamətində daha təsirli tədbirlərin həyata keçirilməsi vacibdir.

Ədəbiyyat

1. Nəsimov, A.C. Kənd təsərrüfatının dövlət tənzimlənməsinin maliyyə mexanizminin təkmilləşdirilməsi. İqtisad elmləri sahəsində fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Gəncə, 2021. – 32 s.
2. Ataşov, B.X. Aqrar sahədə struktur və səmərəlilik problemləri (nəzəriyyə və praktika). / B.X. Ataşov. – Monoqrafiya. Bakı, "Kooperasiya" – 2017, – 536 s.

3. Məmmədova, Ü.Ş. Kənd təsərrüfatı istehsalçılarının kreditqaytarma qabiliyyətinin və kreditlə təminat səviyyəsinin yüksəldilməsi // “Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı” jurnalı, 2021, № 4 (38). –94-102.
<https://agroeeconomics.az/az/article/79/kend-teserrufati-istehsalcilarinin-kreditqaytarma/>
4. Nağıbəyli, T.M. Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişafı və dövlət-özəl əməkdaşlığı. “Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı” jurnalı, 2020, № 4 (34), s. 174-177.
<https://agroeeconomics.az/az/article/103/azerbaycanda-kend-teserrufatinin-inkisafi-ve-dovle/>
5. Rüstəmov, F.V. Aqrar sahənin tənzimlənməsində modernləşmə məsələləri. AMEA İqtisadiyyat İnstitutu, Elmi əsərlər, №6, 2019, s. 260-267.
6. Qasimova, N. Modernləşmə - kənd təsərrüfatının innovativ inkişafının əsasını təşkil edir. “Geostrategiya” jurnalı, mart-aprel 2020, № 02 (56), s. 108-112.
7. Quliyev, E.A. Qlobal ərzaq təhlükəsizliyi: reallıqlar, çağırışlar və perspektivlər. Bakı: Kooperasiya, 2018. – 480 s.
8. Тю, Л.В. Развитие инвестиционной деятельности в сельском хозяйстве региона: дис. док. юрид. наук. Новосибирск, 2016. 50 с.
9. Файзрахманов, Д.И., Хайруллина, А.Д., Хазеев, Л.Ф. Инвестиционные риски в сельском хозяйстве и интеграция механизма их управления в общую систему менеджмента предприятия // Вестник Казанского ГАУ. 2019. № 3 (54). С. 173-177.
10. Попова, Л.В. Воспроизводство основного капитала в сельском хозяйстве: совершенствование агролизинга / Л.В.Попова // Известия Нижневолжского агроуниверситетского комплекса: Наука и высшее профессиональное образование. – 2017. – № 4(48). – С. 280-288.
11. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi”. / – Bakı, 2016. – 177 s.
12. Dadaşov, Ə. Azərbaycanda fermer təsərrüfatlarının kreditləşmə mexanizminin əsas xüsusiyyətləri və onun təkmilləşdirilməsi istiqamətləri. Azərbaycanın Vergi Jurnalı, 2019, 1 (138), s. 109-121.
13. Бугаева, Т.Н. Актуальные проблемы финансового обеспечения сельского хозяйства. Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции - 2018 - №1, с. 41-47.
14. Ağayev, S.S. Kənd təsərrüfatında alternativ maliyyə alətlərindən istifadə imkanları // “Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı” jurnalı, 2021, № 2 (36) –37-43.
<https://agroeeconomics.az/az/article/49/kend-teserrufatinda-alternativ-maliyye-aletlerinde/>

M.M. Tukanov

Ph.D. student of the Agricultural Research Center

Directions for improving agricultural financial supply

Abstract

The development of agriculture in Azerbaijan is closely related to the strengthening of financial support for the activity of this field. The article shows the main sources of financial support of the

agricultural sector, as well as considers the issues of improving financial support. In modern conditions, the role of funds allocated from the state budget in the financial provision of agriculture and the main directions of the use of those funds are analyzed. At the same time, the dynamics of preferential loans given by the Entrepreneurship Development Fund for the production and processing of agricultural products were investigated, and the possibilities of increasing the availability of credit funds of agricultural producers were revealed.

The article also considered the investment factor of agricultural development and indicated the importance of increasing the investment attractiveness of this field.

Keywords: agriculture, finance, financial security, access to finance, subsidies, investments, improvement of access to finance.

М.М. Туканов

Диссертант Центра аграрных исследований

Направления улучшения финансового обеспечения сельского хозяйства

Резюме

Развитие сельского хозяйства в Азербайджане тесно связано с усилением финансового обеспечения деятельности в этой сфере. В статье показаны основные источники финансового обеспечения аграрного сектора, а также рассмотрены вопросы совершенствования финансового обеспечения. Проанализирована роль средств, выделяемых из государственного бюджета в финансовом обеспечении сельского хозяйства и основные направления использования этих средств в современных условиях. Наряду с этим, исследована динамика льготных кредитов, выдаваемых Фондом Развития Предпринимательства на производству и переработку сельхозпродукции, и выявлены возможности повышения доступности кредитных средств сельхозпроизводителей.

В статье также рассмотрен инвестиционный фактор развития сельского хозяйства и указано на важность повышения инвестиционной привлекательности данной сферы.

Ключевые слова: сельское хозяйство, финансы, финансовая обеспеченность, выход к финансам, субсидии, инвестиции, субсидии для инвестиций, совершенствование выхода к финансам.

Müəlliflərin nəzərinə!

Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzinin “Kənd Təsərrüfatının İqtisadiyyatı” elmi-praktik jurnalında dərc edilmək üçün məqalə təqdim olunarkən qoyulan tələblər:

- ✓ Təqdim olunan məqalələrin strukturu ümumi qəbul olunmuş standartlara və Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının müəyyən etdiyi tələblərə uyğun olmalıdır.
- ✓ Məqalədə *başlıq* (UOT kodu, 10-12 sözdən çox olmamaqla məqalənin adı, müəllif(lər)in adı, ata adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı, işlədiyi təşkilatın adı, vəzifəsi, elektron poçt ünvanı və telefon nömrələri ardıcılıqla göstərilir), *xülasə* (150-200 sözdən ibarət), *giriş* (tədqiq olunan mövzunun aktuallığı, öyrənilmə səviyyəsi, tədqiqatın hipotezası, araşdırmanın məqsədi göstərilir), *tədqiqatın metodları*, *problemin təhlili*, *nəticə* (araşdırma nəticəsində hazırlanmış təkliflər də verilməklə) bölmələri, həmçinin mətnə istinadlar göstərilməklə istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı verilməlidir. Ədəbiyyatlar çap olunduqları dillərdə əlifba sırası ilə, ardıcıl nömrələnərək göstərilməlidir.
- ✓ Məqalələrin həcmi 10-12 standart səhifədən artıq olmamalıdır. Mətni WORD proqramında, 1,15 intervalda, Times New Roman-12 ölçülü şriftlə yazılmalıdır.
- ✓ Məqalələr üç dildə - azərbaycan, ingilis və rus dillərində çap oluna bilər.
- ✓ Məqalənin sonunda (ədəbiyyat siyahısından sonra) yazıldığı dildən əlavə, digər iki dildə xülasə və açar sözlər verilməli, xülasələrdə, həmçinin mövzu, müəllif(lər)in adı, ata adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı, işlədiyi təşkilatın adı, vəzifəsi, elektron poçt ünvanı və telefon nömrələri göstərilməli, məqalə müəllif(lər) tərəfindən imzalanmalıdır.
- ✓ Jurnalda məqalə baş redaktorun adına məktubla, məqalənin profili üzrə elmi dərəcəli mütəxəssisin rəyi ilə, ayrıca faylda çap olunmuş variantda və elektron formada təqdim edilməlidir. Məqalə jurnalın ekspertləri tərəfindən verilən müsbət rəydən sonra çap oluna bilər.
- ✓ Jurnalın bir nömrəsində müəllif(lər)in iki məqaləsi dərc oluna bilməz.

Bu tələblərə cavab verməyən məqalələr dərc edilmir və nəşr edilmiş məqalələrin əlyazmaları geri qaytarılır.

Qeyd: Bu şərtlər müəyyənləşdirilərkən Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının dissertasiyaların əsas elmi nəticələrinin dərc olunması tövsiyə edilən elmi nəşrlərə qoyduğu tələblər nəzərə alınmışdır.

To the authors' attention

Requirements when submitting articles for publication in the scientific-practical journal "Agricultural Economics" of the Agricultural Research Center:

- ✓ The structure of the presented articles should be in accordance with the generally accepted standards and requirements set by the High Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan.
- ✓ Title (UOT code, title of article not more than 10-12 words, author(s)' name, patronymic, surname, scientific degree and scientific name, name of organization in which it works, position, e-mail address and telephone numbers are shown in sequence), *summary* (consisting of 150-200 words), *introduction* (the urgency of the research topic, the level of study, the hypothesis of the research, the purpose of the research are shown), *research methods*, *problem analysis*, *conclusion* (including suggestions made as a result of the research) sections, as well as a list of literature used with references in the text should be given. Literature should be shown alphabetically, sequentially numbered in the languages in which they are published.
- ✓ The volume of articles should not exceed 10-12 standard pages. The text should be written in the WORD program, with an interval of 1,15, Times New Roman-12-dimensional shrift.
- ✓ Articles can be published in three languages - Azerbaijani, English and Russian.
- ✓ At the end of the article (after the list of literature), in addition to the written language, summary and keywords should be given in two other languages, the summary should also include the subject, author(s) name, patronymic, surname, scientific degree and scientific name, name of organization in which it works, position, e-mail address and telephone numbers, the article should be signed by the author(s).
- ✓ The article should be submitted to the journal with a letter on behalf of the editor-in-chief, with the opinion of the scientific expert on the profile of the article, in a separate file and in an electronic form. The article can be published after the positive feedback given by the experts of the journal.
- ✓ Two articles of the author(s) can not be published in one issue of the journal.

Articles that do not meet these requirements are not published and manuscripts of published articles are not returned.

Note: The requirements of the High Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan for publication of the main scientific results of the dissertations were taken into account.

Вниманию авторов!

Требования, предъявляемые при подаче статьи для публикации в научно-практическом журнале “Экономика сельского хозяйства” Центра аграрных исследований:

- ✓ Структура представленных статей должна соответствовать общепринятым стандартам и требованиям, установленным Высшей Аттестационной Комиссией при Президенте Азербайджанской Республики.
- ✓ В статье *заголовок статьи* (последовательно указывается код УДК, название статьи не более 10-12 слов, имя автора(ов), отчество, фамилия, ученая степень и ученое звание, название организации, в которой работает, должность, адрес электронной почты и номера телефонов), *резюме* (составляющее 150-200 слов), *введение* (указывается актуальность исследуемой темы, уровень изученности, гипотеза исследования, цель исследования), *разделы методики исследования, анализ проблемы, заключение* (с указанием также предложений, выработанных в результате исследования) также в тексте должен быть приведен список использованной литературы с указанием ссылок. Литература должна быть указана на языках, на которых она напечатана, в алфавитном порядке, с последовательной нумерацией.
- ✓ Объем статей не должен превышать 10-12 стандартных страниц. Текст должен быть написан в программе WORD, через 1,15 интервала, Times New Roman-шрифтом 12 размера.
- ✓ Статьи могут быть опубликованы на трех языках - азербайджанском, английском и русском.
- ✓ В конце статьи (после списка литературы), кроме языка, на котором она написана, должны быть приведены резюме и ключевые слова на двух других языках, в резюме также должны быть указаны тема, имя автора(ов), отчество, фамилия, ученая степень и ученое звание, наименование организации, в которой работает, должность, адрес электронной почты и номера телефонов, статья должна быть подписана автором(ами).
- ✓ Статья в журнал должна быть представлена письмом на имя главного редактора, с заключением специалиста ученой степени по профилю статьи, в отдельном файле в печатном варианте и в электронной форме. Статья может быть опубликована после положительного отзыва экспертов журнала.
- ✓ Две статьи автора(ов) не могут быть опубликованы в одном номере журнала.

Статьи, не отвечающие этим требованиям, не публикуются, а рукописи опубликованных статей не возвращаются.

Примечание: При определении этих условий были учтены требования, предъявляемые Высшей Аттестационной Комиссией при Президенте Азербайджанской Республики к научным публикациям, рекомендованным для публикации основных научных результатов диссертаций.

Mətbəənin direktoru: *Elman Qasimov*

Çapa imzalanmışdır: 30.09.2022

Formatı: 84x108 1/8

Həcmi: 11.5 ç. v.

“Zərdabi Nəşr” MMC Nəşriyyat Poliqrafiya Müəssisəsi

Tel.: (+994 12) 514 73 73; mob.: (+994 70) 344 76 01

e-mail: zerdabi_em@mail.ru

